Pitkäaikaissairaiden terveyden ja toimintakyvyn sekä työllistymisen edistäminen

27.1.2021

Pitkäaikaissairaudet ja ikääntyvän väestön monisairauksisuus ovat tulevaisuuden haasteita, joilla on vaikutusta koko yhteiskuntaan. Erityisen tärkeää on huomioida pitkäaikaissairauksien aiheuttama hoidon ja kuntoutuksen tarve tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluita organisoitaessa. Pitkäaikaissairauksia, kuntoutustarpeita ja työkykyyn vaikuttavia asioita on tärkeää tarkastella sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Pitkäaikaissairaudet määritellään sairauksiksi, joiden takia henkilö saa säännöllistä hoitoa tai joiden vuoksi hän on terveydenhuollon seurannassa. Pitkäaikaissairaudella tarkoitetaan vähintään kuuden kuukauden pituista ajanjaksoa. Ongelma on vaivannut vähintään kuusi kuukautta tai se jatkuu todennäköisesti niin kauan, että sen kestoksi tulee vähintään kuusi kuukautta. (SVT 2021.)

Pitkäaikaissairauksien yleisyys vaihtelee merkittävästi henkilöiden sosioekonomisen aseman mukaan. Esimerkiksi hengityselinten ja verenkiertoelinten sairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden häiriöt, liikkumisvaikeudet sekä työ- ja toimintakykyä heikentävät sairaudet ovat yleisempiä pienituloisilla, matalassa sosioekonomisessa asemassa olevilla henkilöillä. (THL 2019.) Pitkäaikaissairaiden joukko on moninainen, siihen lukeutuvat myös osatyökykyiset sekä monisairaat.

Suomalaisista työikäisistä peräti 1,9 miljoonalla (55%) on vähintään yksi pitkäaikaissairaus tai vamma (Tilastokeskus 2011, SVT 2021). Työhön tai työllistymismahdollisuuksiin sairaus vaikuttaa 600 000 henkilön kohdalla. Heistä 400 000 on työelämässä ja 200 000 työelämän ulkopuolella. Työelämän ulkopuolella olevista 65 000 haluaisi työllistyä ja he arvioivat olevansa työkykyisiä. Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli marraskuun 2018 lopulla 28 841 osatyökykyistä työtöntä työnhakijaa (Vates 2020).

TEM:n Findikaattorin mukaan heinäkuun 2020 lopussa yli vuoden työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli Suomessa 77 700. Heistä miehiä oli 45 800 ja naisia 31 900. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi heinäkuussa 2020 edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta Pohjanmaalla (51 %). Lisäksi Suomen väestö ikääntyy nopeasti ja Etelä-Pohjanmaata ja koko Suomea uhkaa suuri työvoimapula lähivuosina. On erityisen tärkeää panostaa pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten työ- ja toimintakyvyn sekä työelämäosallisuuden edistämiseen juuri nyt.

Pitkäaikaissairaiden työllistymisen edistäminen Etelä-Pohjanmaalla

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018-2021 tavoitteena on saada aikaan voimakas tahtotila tarttua väestön hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen kohentamiseen ennen ongelmien kumuloitumista. Tavoitetilaksi

vuonna 2040 on kuvattu monialainen, ennakoiva, väestön hyvinvointia ja toimintakykyä edistävä toimintatapa. Tavoitteena on mm. edistää eri ikäisten työllistymistä ja työelämässä jaksamista sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2018.)

Etelä-Pohjanmaan peruspalveluohjelma 2020:ssä on nostettu esiin erityisesti terveyden edistäminen, koska ongelmien ennaltaehkäisy on tarkoituksenmukaisempaa ja taloudellisempaa kuin korjaava toiminta. Ennaltaehkäisevällä työllä voidaan saavuttaa kustannussäästöjä ja vähentää inhimillistä kärsimystä. Tulevaisuudessa on tärkeää löytää keinoja myös vinoutuneen taloudellisen huoltosuhteen hallitsemiseksi. Taloudellinen huoltosuhde kuvaa sitä osuutta väestöstä, jonka työelämässä olevat elättävät. Taloudellinen huoltosuhde nousee, kun työllisyystilanne heikentyy. Siihen vaikuttaa ennenaikaisesti eläkkeelle siirtyvien määrän kasvu. Väestön ikääntyminen ja eläkeläisten määrän kasvu heikentävät myös huoltosuhdetta, joka on osassa Etelä-Pohjanmaan kuntia jo tälläkin hetkellä korkea. Siksi on tärkeää saada mahdollisimman moni työelämästä sairauden vuoksi syrjäytymässä oleva pysymään toiminta- ja työkykyisenä. Terveyden sekä toiminta- ja työkyvyn edistämisellä on myös suuri merkitys ihmisen elämän laadun, resilienssin ja elämänhallinnan näkökulmasta.

Kaikille Suomen kunnille on Kelassa laskettu indeksejä, jotka kuvaavat kansantautien esiintymistä alueen väestössä suhteessa koko maan väestön keskiarvoon. On tärkeää huomioida, että kansantauti-indekseistä ikävakioidut diabetes-, sydämen vajaatoiminta-, nivelreuma-, psykoosi- ja verenpainetauti-indeksit ovat Etelä-Pohjanmaalla olleet vuosien 2000–2012 välillä joka vuosi yli koko maan keskimääräisen lukeman. Pitkäaikaissairauksien omahoidon tukeminen komplikaatioiden ennaltaehkäisemiseksi ja työkyvyn edistämiseksi on tärkeää erityisesti edellä mainittujen sairauksien osalta.

Marinin hallitusohjelma korostaa työttömän ihmisen henkilökohtaisen palvelukokonaisuuden sekä ura- ja ohjauspalveluiden kehittämistä. Tärkeinä nähdään lisäksi osatyökykyisille suunnattavat työkykyohjelmat, joilla voidaan edistää heidän työllistymistään. Hallituksen mukaan on tärkeää kehittää työ- ja toimintakykyä edistäviä toimintamalleja. Erityisen tuen tarpeessa olevien (osatyökykyiset, pitkäaikaissairaat, maahanmuuttajat, ikääntyneet) henkilöiden pääsyä työllistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin on pyrittävä vahvistamaan. (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019).

Pitkospuut-hanke

Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikössä on tunnistettu pitkäaikaissairauksien merkitys ihmisten toiminta- ja työkykyyn vaikuttavana tekijänä. Erityisenä haasteena Etelä-Pohjanmaalla on tällä hetkellä pitkään työttömänä olleiden henkilöiden terveys sekä työ- ja toimintakyky. Pitkittyessään työttömyys voi aiheuttaa sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, jotka heikentävät hyvinvointia ja vaikeuttavat arjessa selviytymistä ja elämänhallintaa.

Sosiaali- ja terveysalan yksikössä on käynnistetty *Pitkospuut-hanke (1.2.2021-31.8.2023)*, jolle on saatu ESR-rahoitus Keski-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Hankkeen tavoitteena on edistää pitkäaikaisista sairauksista kärsivien ihmisten työllistymistä tukemalla heidän työ- ja toimintakykyään sekä terveyttään. Työkyvyn parantuminen ja työllistyminen edistävät pitkäaikaissairaiden arjessa selviytymistä, elämänhallintaa sekä yhteiskunnallista osallisuutta. Tavoitteena on myös edistää kohderyhmän

työmotivaatiota ja työhön sitoutumista pitkäaikaissairaudesta huolimatta.

Hankkeen kohderyhmänä ovat yli 50-vuotiaat pitkäaikaissairaat ja osatyökykyiset työttömät. Hanketoimijoina ovat sosiaali- ja terveysalan opettajat ja hanke toteutetaan tiiviissä yhteistyössä TE-toimiston kanssa. Hankkeen interventioita toteutetaan pääsääntöisesti sosiaali- ja terveysalan LivingLab-ympäristössä. Interventioissa huomioidaan asiakaskeskeisyys, voimavaralähtöisyys ja käyttäjälähtöisyys.

Mari Salminen-Tuomaala
TtT, Vastuuyliopettaja, Kliininen hoitotyö
Pitkospuut-hankkeen projektipäällikkö
SeAMK, Sosiaali- ja terveysala

Lähteet

Etelä-Pohjanmaan liitto. Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden eväät. Maakuntasuunnitelma 2040 & Maakuntaohjelma 2014-2017.

Etelä-Pohjanmaan liitto. 2018. Tuoreita eväitä Etelä-Pohjanmaalle. Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2018–2021. Julkaisu A:58

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. 2011. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.1.2021]. http://www.stat.fi/til/tyti/2011/tyti_2011_2012-01-26_tie_001_fi.html

Vates. 2020. Vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllisyys lukuina. https://www.vates.fi/vates/medialle/osatyokykyiset-numeroina.html

TEM. 2020. Työvoimatutkimus. https://findikaattori.fi/fi/34

THL. 2019. Pitkäaikaissairastavuus. https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/terveys/pitkaaikaissairastavuus